

KÂDİR

(القادر)

Allah'ın isimlerinden
(esmâ-i hüsnâ) biri.

Sözlükte "gücü yetmek; ölçü ile yapmak, planlamak; kıymetini bilmek; rızkını daraltmak" anlamlarına gelen **kadır** (**kudret**) kökünden sıfat olup "her şeye gücü yeten" demektir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "kdr" md.; *Lisânü'l-Arab*, "kdr" md.). Kudret kavramı Kur'an-ı Kerim'de 103 yerde Allah'a nisbet edilmekte olup bunların yetmiş dördü isim, yirmi dokuzu fiil şeklindedir. İsim statüsüne giren kavramlar genellikle "güç yetirmek, ölçülü ve planlı yaratıp düzenlemek" anlamında, fiil kalıplarındaki kavramlar da sözlük mânalarında kullanılmıştır. Kâdir ismi yedi âyette tekil, beş âyette tâzim ifade etmek üzere çoğul sıgasıyla Allah'a izâfe edilmiştir. Bunlardan başka doksan dokuz isim listesinde bulunmayan **kâdir** ismi kırk beş âyette, **muktedir** ismi de dört âyette (bk. MUKTEDİR) zât-ı ilâhiyyeyi nitelemektedir (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "kdr" md.).

Kâdir doksan dokuz isme yer veren rivayetlerde yer almakta (İbn Mâce, "Du'â", 10; Tirmizî, "Da'avât", 82), **kâdir**le birlikte başka hadis rivayetlerinde de Allah'a nisbet edilmektedir (Wensinck, *el-Mu'cem*, "kdr" md.). Hz. Peygamber, önemli bir işe karar verileceği sırada hayırlı olanın gerçekleşmesi amacıyla yapılmasını tavsiye ettiği duanın (istihâre duası) başlangıcında kudret-i ilâhiyyeye şu şekilde vurgu yapmıştır: "Allahım! Senden, senin ilim ve kudretinden hayır beklerim. Senin büyük lutfundan talep ederim. Sen kâdirsin, benim gücüm yetmez; sen bilirsin, ben bilmem; sen bütün gizlilikleri bilersin" (Buhârî, "Teheccüd", 25, "Tevhîd", 10; Ebû Dâvûd, "Vitr", 31; Tirmizî, "Vitr", 18).

Naslarda Allah'a nisbet edilen sıfat kalıbındaki **kâdir**, **kâdir** ve **muktedir** isimlerinin **kâdir**den başlamak üzere daha zengin mânalı bir ilâhî kudreti ifade ettiği belirtilir (İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "kdr" md.; Abdülkâhîr el-Bağdâdî, vr. 155^b). Âlimler **kâdir** ismine genellikle "âciz olmayan, aklen imkân dahilinde bulunup muhal statüsüne girmeyen her şeye kayıtsız şartsız gücü yeten" şeklinde anlam vermiş ve irade sıfatıyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü tabiatta gözlenen çeşitli nesnelere farklı oluşumlar yaratıcının, yapısal özellikleri sebebiyle (bi't-tab') değil

irade ve ihtiyar yoluyla her şeyi meydana getirdiğini kanıtlamaktadır. Bir fiilin iradî olarak gerçekleşmesi mutlaka kemal mertebesindeki bir kudretle mümkün olur. Bunun yanında **kâdir**in ilim sıfatıyla olan irtibatına da dikkat çekilmiştir (Mâtürîdî, s. 45; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, vr. 59^a).

Kâdir dilerse yapan, dilemezse yapmayandır. Gazzâlî'nin de belirttiği gibi Allah, şu anda mevcut kozmik düzene son verip kıyâmeti kurmaya muktedir olmakla birlikte bunu irade etmemiş, buna dair iradesini ilminde belirlediği bir zamana tahsis etmiştir (*el-Makşadü'l-esnâ*, s. 145). İnsanların da bir kudrete sahip olduğu şüphesizdir. Ancak onların kudreti ilâhî emanet niteliğinde olup sınırlıdır, imkân çerçevesine giren bazı hususlarda belli şartlarla geçerli olabilmektedir; bu açıdan ilâhî ve beşerî kudretler sebebiyle yaratılan yaratılanlar arasında herhangi bir benzerlik meydana gelmez.

Kâdir isminin kâdire göre daha vurgulu bir mânaya sahip olduğu kabul edilmiştir. Kur'an'da **kâdir** insanlara da izâfe edildiği halde **kâdir** sadece Allah'ı nitelemiştir. **Kâdir**'in yer aldığı âyetlerde ilâhî kudret âyet indirmek, azap göndermek, ölüleri diriltmek, tabiatın ve sosyal hayatın işleyişini ilgilendiren kanunları yürütmek gibi alanlara yönelirken **kâdir** ismi, geçtiği kırk beş âyetin otuz beşinde birçok konuyu içine aldıktan sonra "her şeye muktedir olan" mânasıyla çok zengin bir muhtevaya sahiptir.

Abdülkerîm el-Kuşeyrî, Allah'ın **kâdir** olduğu şuurunu taşıyan kimsenin uğradığı haksızlıktan ötürü intikam almaya kalkışmayacağını söyler, çünkü bu kişinin inancına göre Cenâb-ı Hak onun hakkını kendisinden daha etkin bir şekilde alacaktır. Bundan dolayı, "Allah'tan başka yardımcısı olmayana haksızlık etmekten korkun" denilmiştir (*et-Taḥbîr fi't-tezkîr*, s. 81).

Ebû Abdullah el-Halîmî, **kâdir** ve **kâdir** isimlerini "âciz olmayan" mânasına alarak bunları zât-ı ilâhiyyeden teşbîhi nefyeden isimler grubunda mütalaa etmiştir (*el-Minhâc fi şu'abi'l-imân*, I, 198). Özellikle Sünnî kelâmçılara göre **kâdir** (kudret) Allah'ın zâtî-sübûtî isim ve sıfatları içinde yer alır.

Kâdir, doksan dokuz esmâ-i hüsnâdan yaklaşık aynı anlama gelen kavî ve muktedir isimleriyle muhteva ortaklığı, "iradesini her durumda yürüten" mânasındaki cebbâr, "yenilmeyen, yegâne galip" anlamındaki azîz ve "yenilmeyen, yegâne kudret ve tasarruf sahibi" anlamın-

daki **kahhâr** isimleriyle mânâ yakınlığı içinde bulunur.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "kdr" md.; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "kdr" md.; *Lisânü'l-Arab*, "kdr" md.; *Kâmus Tercümesi*, "kdr" md.; M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "kdr" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "kdr" md.; Buhârî, "Teheccüd", 25, "Tevhîd", 10; Ebû Dâvûd, "Vitr", 31; İbn Mâce, "Du'â", 10; Tirmizî, "Da'avât", 82, "Vitr", 18; Zeccâc, *Tefsîru esmâ'llâhi'l-hüsnâ* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Beyrut 1395/1975, s. 59; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, s. 45; Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâcî, *İştikâku esmâ'llâh* (nşr. Abdülhüseyn el-Mübârek), Beyrut 1406/1986, s. 48; Hattâbî, *Şe'nü'd-du'â* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Dumaşk 1404/1984, s. 85-86; Ebû Abdullah el-Halîmî, *el-Minhâc fi şu'abi'l-imân* (nşr. Hilmi M. Fûde), Beyrut 1399/1979, I, 191, 194, 198; İbn Fûrek, *Mücerredü'l-Makâlât*, s. 44; Kâdî Abdülcebbar, *el-Muḡnî* (nşr. Mahmûd Muhammed el-Hudayrî), Kahire, ts. (el-Müessesetü'l-Mısıryyetü'l-âmme), V, 204-206; Abdülkâhîr el-Bağdâdî, *el-Esmâ' ve ş-şifât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 497, vr. 155^b, 157^a; Beyhâkî, *el-Esmâ' ve ş-şifât*, I, 208; Kuşeyrî, *et-Taḥbîr fi't-tezkîr* (nşr. İbrâhîm Besyûnî), Kahire 1968, s. 81; Gazzâlî, *el-Makşadü'l-esnâ* (Fazlûh), s. 145, 152; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Emedü'l-akşâ*, Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 499, vr. 58^b-59^b; Muhyiddin İbnü'l-Arabî, *el-Fütûḥât*, Kahire, ts. (Mektebetü's-sakâfeti'd-dîniyye), IV, 296-297.

BEKİR TOPALOĞLU

KADİR GECESİ

(ليلة القدر)

Kur'an-ı Kerim'in indirildiği
mübârek gece.

Sözlükte **kâdir** (**kadr**) kelimesi "hüküm, şeref, güç, yücelik" gibi anlamlara gelir. Dinî literatürde ise "leyletü'l-Kadr" şeklinde Kur'an-ı Kerim'in indirildiği gecenin adı olarak kullanılır. Aynı adı taşıyan 97. sûre bu gecenin fazileti hakkında nâzil olmuştur. Sûrede Kur'an'ın **Kâdir** gecesinde indirildiği ve sözü edilen gecenin bin aydan daha hayırlı olduğu belirtilir. Müfessirler hayırlı olanın bu gecede yapılan amel olduğunu, bin ayın ise içinde **Kâdir** gecesinin bulunmadığı bir süreyi ifade ettiğini belirtirler (Taberî, XV, 339). Ancak genel bir rakam konumunda bulunması ve ism-i tafidîden sonra gelmesi dikkate alınarak bu sayının çokluktan kinaye olabileceğini söylemek de mümkündür (Mâtürîdî, vr. 895^b; Mevdûdî, VII, 187). Kur'an-ı Kerim'in başka âyetlerinde de bin ve elli bin yıla tekabül eden "gün" kavramı kullanılmaktadır (es-Secde 32/5; el-Meâric 70/4).

Allah'ın insanlara peygamberler vasıtasıyla son hitabı ve nihai mesajı olan Kur'an'ı indirmesi insanlığın hidayetinde bir